

บทที่ 2

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาสภาพและปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคใต้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้า ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอตามหัวข้อดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิด นโยบาย เป้าหมาย หลักการจัดการศึกษาเพื่องานอาชีพ และการส่งเสริมอาชีพอิสระ ซึ่งประกอบด้วย ความหมายของการศึกษาเพื่องานอาชีพ นโยบายการจัดการศึกษาวิชาอาชีพ เป้าหมายของการศึกษาวิชาอาชีพ หลักการจัดการศึกษาเพื่องานอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา ทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพอิสระและการมีรายได้ระหว่างเรียน หลักการของอาชีพอิสระ และการมีรายได้ระหว่างเรียน

ตอนที่ 2 โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนกรมสามัญศึกษา ซึ่งประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์การอนุมัติและการดำเนินการโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ แนวปฏิบัติสำหรับโรงเรียนในโครงการ การใช้จ่ายเงิน การบันทึก การนิเทศ และการรายงาน

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิด นโยบาย เป้าหมาย หลักการจัดการศึกษาเพื่องานอาชีพ และการส่งเสริมอาชีพอิสระ

ความหมายของการศึกษาเพื่องานอาชีพ

นักการศึกษาได้นิยามความหมายของการศึกษาเพื่องานอาชีพไว้หลายท่าน ดังนี้
 นิพนธ์ ไทยพานิช (2527) กล่าวว่า การศึกษาเพื่องานอาชีพนั้นจะประกอบด้วย การ
 แนะนำและการจัดหลักสูตรโดยทางด้านการเรียนการสอน เพื่อจุดมุ่งหมายที่จะปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทาง
 การศึกษา และการสร้างสรรค์ให้นักเรียนได้พัฒนาความคิดเกี่ยวกับอาชีพที่พึงปรารถนาในอนาคต
 หลักสูตรโดยจะมีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนการสอน การแนะนำ และประสบการณ์ในการ
 เรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตจริงในสังคมและโลกแห่งการทำงานและอาชีพ โดยจัดดำเนินการให้เกิดการ
 บูรณาการระหว่างความคิดรวบยอดของการพัฒนาการศึกษาเพื่อชีวิตและอาชีพกับหลักสูตรในทุก
 วิชา และจัดดำเนินการให้เกิดการผสมผสานกันอย่างเหมาะสมและสมดุลระหว่างการศึกษาทาง
 ด้านวิชาการและประสบการณ์ทางอาชีพ

ชม ภูมิภาค (2528) กล่าวว่า การศึกษาเพื่องานอาชีพนั้น หมายความว่าผู้ที่สำเร็จ
 การศึกษาทุกชั้นตอน ไม่ว่าจะประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรืออุดมศึกษา บุคคลพึงประกอบอาชีพได้มี
 ความสามารถที่จะทำงานเลี้ยงชีพได้ตามควรแก่ฐานะ ในทางวิษุฒิ คุณวุฒิ และเศรษฐกิจการศึกษา
 ของแต่ละชั้นตอน เป็นการศึกษาที่สำเร็จหรือจบในตัวเอง เช่น จบประถมศึกษาก็สามารถประกอบ
 อาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพพอสมควร เป็นคนจริงจัง ชยันตหนักแน่นประกอบอาชีพอิสระได้ มองเห็น
 ลู่ทางในการประกอบอาชีพ และสามารถประกอบอาชีพได้ดีพอสมควร

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2527) ให้ความหมายของการศึกษาเพื่องานอาชีพไว้ว่า คือ
 การรู้จักวางแผนการดำเนินชีวิตและเลือกการตัดสินใจ ในด้านการเรียนเพื่อประกอบอาชีพใน
 อนาคตของบุคคล โดยปกติแล้วการเลือกทางดำเนินชีวิตและอาชีพที่เหมาะสมย่อมทำให้บุคคลมีความ
 พึงพอใจและเป็นสุขกับชีวิตของการทำงานในอนาคตของเขา วิธีที่จะช่วยให้การตัดสินใจของ
 บุคคลเป็นไปได้อย่างถูกต้องนั้นจำเป็นต้องเริ่มให้นักเรียนมีโอกาสรู้จักโลกของอาชีพให้กว้าง และ
 มีความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ในการให้เด็กเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ
 นั้น ควรเริ่มดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการหัดให้เด็กเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง และหัดได้เด็กพิจารณา
 ถึงความสามารถ ทักษะ และจุดเด่นต่าง ๆ ของตัวเองทีละน้อย

วนิดา แดงสุภา (2525) กล่าวว่า การศึกษาเพื่ออาชีพ หมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักเรียน เพื่อให้เกิดความกระจำจังเกี่ยวกับอาชีพที่มีอยู่ พร้อมทั้งหลักการในการพิจารณาตัดสินใจเลือกทางศึกษาต่อหรือฝึกอบรมให้พร้อมที่จะเข้าสู่อาชีพ การศึกษาเพื่อพิจารณาเลือกแนวอาชีพนี้ หรืออีกนัยหนึ่งคือการพัฒนาตนเองของบุคคลเกี่ยวกับตนเองให้มั่นคงยิ่งขึ้น โดยทำให้บุคคลยอมรับสภาพพอใจในความถนัด และคุณสมบัติอื่น ๆ ที่ตนมี รวมถึงผลประโยชน์ที่จะบังเกิดขึ้นจากการกระทำของตน แก่สังคมและส่วนรวมด้วย

วรรณภา นรหมบุรมย์ (2526) กล่าวว่า การศึกษาเพื่ออาชีพ คือกระบวนการในการพัฒนาคนให้เกิดความรู้ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม ที่จะเป็นตัวส่งเสริมให้คนเราได้ใช้ความสามารถเชิงอาชีพ เช่น การเลือกอาชีพ การสัมพันธ์กับผู้อื่นด้านอาชีพ มีความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองในเรื่องการทำมาหากิน การทำกิจกรรมในสภามว่าง ทั้งนี้จะต้องผ่านขั้นตอนการพัฒนาให้ครบ 4 ขั้น คือ ความเข้าใจ การสำรวจ การเตรียมตัว การลงมือทำงาน และขั้นสุดท้ายคือการศึกษาต่อเนื่องจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่

การศึกษาเพื่องานอาชีพจึงเป็นการศึกษาเพื่อเตรียมนักเรียนให้มีทั้งความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและอาชีพมุ่งเน้นความตระหนักในตนเองและการสำรวจอาชีพให้สอดคล้องกับตนเอง เพื่อเตรียมตัวเลือกอาชีพ เตรียมการประกอบอาชีพ และหาความชำนาญในด้านการประกอบอาชีพ เพื่อให้เข้าใจถึงโลกของอาชีพ อันจะเป็นพื้นฐานในการวางแผนตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสมต่อไปในอนาคต

นโยบายการจัดการศึกษาวิชาอาชีพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529) กล่าวถึงการจัดการศึกษาวิชาอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อขยายการมัธยมศึกษาให้เยาวชนได้รับการศึกษาในระดับนี้ให้มากขึ้น โดยเน้นให้มีการกระจายโอกาสในการเข้ารับการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาไปยังพื้นที่ที่ด้อยโอกาสเป็นพิเศษ เพื่อลดความแตกต่างในเรื่องโอกาสทางการศึกษาระหว่างพื้นที่และระหว่างเด็กที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน
2. เพื่อเสริมสร้างคุณภาพทางการศึกษา ด้วยการปรับปรุงมาตรฐานและคุณภาพของโรงเรียนให้สูงขึ้นและทัดเทียมกัน

3. เพื่อให้การมัธยมศึกษาส่งเสริมการประกอบอาชีพ

นโยบาย

1. เร่งขยายมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อยกระดับการศึกษาของประชากรให้สูงขึ้น ทั้งให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและเน้นการขยายบริการมัธยมศึกษาในพื้นที่ที่อัตราการเรียนต่อต่ำเป็นพิเศษ
2. มุ่งปรับปรุงสถานศึกษาให้มีมาตรฐานและคุณภาพทัดเทียมกัน สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสนองต่อความจำเป็นของท้องถิ่นอย่างแท้จริง
3. สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนการสอนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี และสามารถนำเอาหลักการทางวิทยาศาสตร์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีไปใช้ในการดำรงชีวิต และพัฒนาอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. เร่งปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนการแนะแนวอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเห็นโอกาสของการประกอบอาชีพและการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น รวมทั้งสามารถใช้ความรู้ที่เรียนไปประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี

กรมสามัญศึกษา (2529) กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารและพัฒนาศึกษา พ.ศ. 2530 ในด้านคุณภาพการศึกษาไว้ว่า "พัฒนาและสนับสนุนการเรียนของนักเรียนให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ให้มีความรู้ ความคิด ทักษะ ปฏิบัติคุณธรรม น้ำใจ ค่านิยมที่ต่ออย่างสมบูรณ์สอดคล้องกัน เพียบพร้อมเพื่อการศึกษาต่อ การเข้าสู่ตลาดแรงงาน และการประกอบอาชีพอิสระ ทั้งในสาขาอาชีพของบิดามารดา หรืออาชีพอื่นที่สามารถดำเนินการได้ในท้องถิ่น" และนโยบายด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ กล่าวได้ว่า "พัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิชาอาชีพ เพื่อการมีงานทำ โดยมุ่งเน้นการอาชีพในท้องถิ่น ด้วยการส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานอาชีพของพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรืออาชีพอื่นใดที่สามารถกระทำได้ตามสภาพทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการสืบต่อเนื่องการพัฒนาประสิทธิภาพให้สูงขึ้น และการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการอาชีพ"

จากนโยบายดังกล่าว กรมสามัญศึกษา (2530) จึงกำหนดแนวปฏิบัติที่เป็นจุดเน้นตามนโยบายและแผน ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาอาชีพดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์ศึกษา ค้นคว้า ส่งเสริมการสอนวิชาอาชีพชั้นที่กลุ่มโรงเรียนหรือจังหวัดละ 1 แห่ง มีโรงเรียนหนึ่งทำหน้าที่สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากร วิทยาการ ความต้องการ ความเป็นไปได้ เพื่อเสนอแนะและส่งเสริมให้โรงเรียนจัดสอนวิชาอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่น

2. พัฒนาหลักสูตรวิชาชีพ และวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น เน้นงานอาชีพที่มีทรัพยากร วิทยาการ เกื้อหนุนอาชีพตามบิดามารดา อาชีพที่ต้องใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อาชีพที่เป็นเครือข่ายของหน่วยหลักใหญ่ อาชีพที่เป็นไปตามความต้องการของสังคมและแผนพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น

3. พัฒนาการสอนโดยส่งเสริมการใช้วิทยากรภายนอกเข้ามาช่วยสอน ทั้งนี้ครูจะต้องทำบทบาทหน้าที่ในด้านการประสานงานร่วมกับวิทยากร เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน

4. พัฒนาการเรียน เน้นหนักให้นักเรียนปฏิบัติจริง สามารถมีผลผลิตออกมาให้สามารถนำไปใช้หรือขายได้ โดยใช้ทรัพยากร วิทยาการ และสถานประกอบการท้องถิ่นเข้าช่วย

5. จัดตั้งและพัฒนาสหกรณ์ การค้าให้สามารถขายผลผลิตของนักเรียนสู่ชุมชนได้ และประสานงานกันระหว่างสหกรณ์ร้านค้าของโรงเรียนต่าง ๆ ให้เกิดระบบการส่งเสริมการผลิตและการขายอย่างกว้างขวาง

จึงพอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาวิชาอาชีพในระดับมัธยมศึกษานี้ รัฐบาลมีนโยบายให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบ เช่น กรมสามัญศึกษา โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน ได้พัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาวิชาอาชีพ ให้สนองความต้องการของสังคม ท้องถิ่น และผู้เรียน โดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริง

เป้าหมายของการศึกษาเพื่องานอาชีพ

มีนักการศึกษากล่าวถึงเป้าหมายของการศึกษาเพื่องานอาชีพ ดังนี้

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2527) สรุปเป้าหมายของการศึกษาเพื่องานอาชีพดังนี้

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจให้บุคคลมีความสามารถที่จะตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพในการเลือกอาชีพ

2. เพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อมของงานอาชีพอื่น ๆ ทุกชนิด

3. มีความสามารถที่จะเข้าใจในงานอาชีพและพัฒนาการทางอาชีพและสร้างทักษะที่จำเป็นในการเข้าสู่งานอาชีพ รวมทั้งประสบความสำเร็จในงานอาชีพนั้น ๆ

4. มีความเข้าใจตนเอง สร้างเป้าหมายทางอาชีพให้สอดคล้องกับความสามารถ ความต้องการ และโอกาสทางอาชีพ

5. มีความสามารถในการสร้างทางเลือกทางอาชีพให้แก่ตนเอง โดยคำนึงถึงพัฒนาการส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทางเลือกของอาชีพนั้น ๆ

Hoyt (1975) กล่าวว่า การศึกษาเพื่องานอาชีพมีเป้าหมายดังนี้

1. เพื่อเพิ่มความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการทำงาน และความสามารถของแต่ละบุคคล ตลอดจนสามารถนำความเข้าใจเหล่านี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพหารายได้ด้วย

2. เพื่อเพิ่มความเข้าใจให้แก่บุคคลว่าการทำงานนั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายอย่างสูงในวิถีชีวิต

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การศึกษาเพื่องานอาชีพมีเป้าหมาย เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง รู้รายละเอียดในการประกอบอาชีพ สามารถตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตน เพื่อพัฒนาทักษะและคุณลักษณะที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ

เป้าหมายของการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับมัธยมศึกษา

สาโรช บัวศรี และคณะ (2521) กล่าวว่า เป้าหมายของการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับมัธยมศึกษา คือการสำรวจอาชีพ โดยพยายามศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับอาชีพอย่างกว้าง ๆ ในระยะต้น แล้วค่อยศึกษาเฉพาะกลุ่มอาชีพใดอาชีพหนึ่ง หรืออาชีพเดียว ในกลุ่มอาชีพที่ตนเลือกตอนสุดท้าย เพื่อเตรียมตัวสำหรับประกอบอาชีพหรือศึกษาในชั้นสูงที่เหมาะสมสอดคล้องกับอาชีพที่เลือก เพื่อฝึกทักษะที่จำเป็นควรให้นักเรียนได้ลองเรียนและฝึกทักษะไปในตัวด้วย

หลักการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา

สวัสดิ์ จงกล (2528) ให้ความสำคัญของการประกอบอาชีพ เป็นการช่วยตนเองไม่ให้เป็นการระแอกผู้อื่นและสังคม เป็นการพัฒนาตนเองและสังคม เพราะชีวิตที่มีความสุขคือชีวิตที่ทำงานและประกอบอาชีพ ถ้าทุกคนทำงานประกอบอาชีพที่ดี มีรายได้ดี มีเสถียรภาพมั่นคง ความสงบในสังคมก็จะเกิดขึ้น ซึ่งครูจะต้องพยายามปลูกฝังให้เด็กมีทัศนคติและเห็นคุณค่าของการทำงาน และการประกอบอาชีพ การที่จะทำให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จำเป็นต้องฝึกให้เด็กและเยาวชนได้ฝึกทำงาน และปฏิบัติงานด้านอาชีพต่าง ๆ จากง่ายไปหายาก ซึ่งจะช่วยให้เด็กค่อย ๆ

มีเจตคติที่ดี และเห็นคุณค่าของการทำงานและการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ถนัดในงานฝีมือหรืองานใช้แรงงาน หากมีแรงจูงใจหรือการเสริมแรงที่ดีในการฝึกภาคปฏิบัติ ก็เชื่อว่าจะมีทางพัฒนาเจตคติที่ดีได้

เสนี นัทธ์อรณพ (2525) กล่าวว่า การศึกษาวิชาอาชีวนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเตรียมบุคคลให้มีความสามารถประกอบอาชีพได้ตามความถนัด ความสนใจของบุคคล ซึ่งจะมีผลผูกพันไปถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จะเห็นได้จากนโยบายการศึกษาทั้งในอดีตและปัจจุบันที่มุ่งเน้นในเรื่องของวิชาอาชีวะเพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงาน โดยมุ่งเน้นที่นักเรียนไม่ได้ศึกษาต่อให้ถึงงานทำ ซึ่งจะเห็นได้จากการปรับปรุงหลักสูตรใหม่แต่ละครั้ง ก็เพื่อมุ่งหวังที่จะปลูกฝังวิชาชีวะให้แก่กุลบุตรกุลธิดา มิใช่เรียนเพื่อรับราชการแต่เพียงอย่างเดียว

สุทธิ ประจงศักดิ์ และศิริกุล ไทพิทักษ์ (2525) กล่าวว่า "การประกอบอาชีพเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยในการดำรงชีวิตมนุษย์อย่างมีความสุข การศึกษาเพื่อให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพต่าง ๆ กันนั้น นอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว ยังต้องฝึกฝนเพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อให้มีความชำนาญอย่างแท้จริง การที่มนุษย์เราประสบความสำเร็จในงานอาชีพต่าง ๆ กันนั้น มีองค์ประกอบอยู่มากมายหลายประการ เช่น ความถนัด ความสนใจ ความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบต่องาน ความมีคุณธรรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้นอกจากจะปรากฏในตัวมนุษย์เองแล้ว การฝึกฝนอบรมเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมองค์ประกอบเหล่านี้ให้เพิ่มพูนขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว การจัดการศึกษาแต่ละระดับจึงมีความมุ่งมั่นที่จะให้นักเรียนทุกคนได้รับผลประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปูพื้นฐานในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา จึงมีความจำเป็นมากที่จะสร้างเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพทุกอาชีพ"

ฮารง บิวศรี (อ้างถึงใน สารวัช บิวศรี และคณะ, 2521) ให้ทัศนะว่า การศึกษาเพื่องานอาชีพ หมายถึงการศึกษาที่เตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะประกอบอาชีพได้ ทั้งนี้เป็นอาชีวะอิสระหรืออาชีพรับจ้าง ทั้งในส่วนที่ต้องใช้ความรู้พื้นฐานและทักษะอย่างง่าย ๆ และสลับซับซ้อนตามความต้องการของผู้เรียน การจัดการศึกษาเพื่องานอาชีพมีแนวทางที่จะต้องดำเนินการเป็นขั้น ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมาย จะต้องให้ผู้เรียนสามารถออกไปประกอบอาชีพได้ คือ

1.1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความสนใจและตระหนักในความสำคัญของงานอาชีพ และเห็นความจำเป็นที่จะต้องเลือกอาชีพและประกอบอาชีพในวันข้างหน้า

1.2 เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าในการทำงาน และมีทัศนคติที่ดีต่องานอาชีพทุกชนิด

1.3 เพื่อสร้างคุณลักษณะอันจำเป็นต่อการทำงานให้แก่ผู้เรียน เช่น ความซื่อสัตย์ ความตรงต่อเวลา ความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น ความอดทนและความเป็นผู้รับผิดชอบ เป็นต้น

1.4 เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพและการศึกษา

1.5 เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่

1.6 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะ และมีความสามารถประกอบอาชีพในแต่ละขั้นตอนที่ตนเรียนสำเร็จออกไป หรือหากต้องการจะศึกษาต่อสูงขึ้นก็พร้อมที่จะทำได้

ความมุ่งหมายดังกล่าวทำให้มองเห็นได้ชัดเจนขึ้นว่า เราจะจัดหลักสูตรการเรียนการสอน เหมือนอย่างที่เคยทำมาแล้วไม่ได้ จำเป็นต้องสอดคล้องทั้งเนื้อหาและประสบการณ์ที่เกี่ยวกับงานอาชีพเข้าไปทุกระดับการศึกษา

2. เคົ้าโครงการศึกษาแต่ละระดับ การเตรียมผู้เรียนเพื่องานอาชีพนั้น จะต้องมียุ่ตอน เพราะผู้เรียนในชั้นอนุบาล ชั้นประถม และชั้นมัธยม มีความแตกต่างกันทั้งด้านวัย วุฒิภาวะ ึ้นความรู้ ประสบการณ์ และความสนใจ

2.1 การสอนในโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนประถม สำหรับเด็กอนุบาลและเด็กประถม ซึ่งถือว่ายังเยาว์วัยอยู่ โครงการสอนควรหนักไปในด้านพื้นฐาน คือการสร้าง ความสนใจ และความสำนึกในค่าของงานอาชีพ (career awareness) รวมทั้งการสร้าง ทัศนคติที่ดีต่องานอาชีพ

2.2 การสอนในโรงเรียนมัธยม การจัดโครงการสอนในโรงเรียนมัธยมยุ่งยาก มากกว่าในโรงเรียนประถม เพราะต้องดำเนินการหลายอย่าง คือต้องส่งเสริมให้นักเรียนได้สำรวจงานอาชีพ (career exploration) ต่อไปอีกกระษะหนึ่ง หลังจากนั้นเป็นการเตรียม เพื่องานอาชีพ (career preparation) โดยให้นักเรียนได้สำรวจงานอาชีพอย่างกว้างขวาง และฝึกทักษะทางอาชีพอย่างแท้จริง

ข้าราชการ บั้วศรี (อ้างถึงใน ชม กุมิภาค และคณะ, 2528) ได้กล่าวถึง หลักการจัดการ ศึกษาเพื่องานอาชีพสำหรับเยาวชนในโรงเรียน ดังนี้

1. ควรให้เด็กได้รู้เรื่องงานอาชีพตั้งแต่เล็ก และให้พยายามชอบเขตให้กว้างขวางออกไปเมื่อเด็กโตขึ้น ทั้งนี้เท่าที่โอกาสและสิ่งแวดล้อมจะอำนวย

2. ควรให้เด็กได้สัมผัสกับงานอาชีพอย่างแท้จริง มิใช่เป็นเพียงคำบอกเล่า แต่ให้ได้เห็นและได้ทราบถึงพื้นฐานความรู้ ทักษะ ทักษะ และนิสัยที่จำเป็นในการประกอบอาชีพแต่ละอย่าง ตลอดจนปัญหา โอกาส และทางก้าวหน้าในการประกอบอาชีพนั้น ๆ

3. ควรให้เด็กได้ฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับงานอาชีพ เพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพอิสระหรืออาชีพรับจ้างได้

4. ควรมีการฝึกนิสัย และทัศนคติที่ดีต่อการทำงานให้แก่เด็ก โดยการให้ได้ลงมือทำงานจริง ๆ และให้ได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีของสิ่งที่เรียนรู้

5. ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน ให้สนับสนุนหลักการดังกล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะควรมีการประสานสัมพันธ์ระหว่างอาชีวศึกษาและสามัญศึกษาอย่างใกล้ชิด จนสามารถบรยายต่อระหว่างการศึกษาทั้งสองประเภทลงได้ในที่สุด

6. ควรสร้างเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น หรือสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่ ให้ร่วมมือซึ่งกันและกัน ในการให้การศึกษาด้านอาชีพแก่เด็ก

7. การขจัดช่องว่างระหว่างการศึกษาออกโรงเรียนและในโรงเรียนให้หมดไป โดยพยายามให้แต่ละฝ่ายได้ใช้บริการของกันและกัน และถือเป็นการศึกษาที่มุ่งเสริมให้ผู้เรียนเหมือนกัน จะแตกต่างกันก็เพียงสถานที่เรียน และระบบการจัดการเท่านั้น

8. ควรพยายามระดมกำลังและนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาให้ได้มากที่สุด และพยายามดำเนินการโดยประหยัดที่สุดเท่าที่จะทำได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2532) กล่าวถึงจุดประสงค์ของวิชาอาชีพตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักของวิชาอาชีพ พอที่จะนำไปปรับปรุงการดำรงชีวิต
2. เพื่อให้มีความสามารถและทักษะในอาชีพเพียงพอนำไปใช้ในการประกอบอาชีพตามควรแก่วัย
3. เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และมีคุณภาพในการประกอบอาชีพ
4. เพื่อให้มีความสามารถในการจัดการ การตลาด และการร่วมมือในการประกอบกิจการหรือธุรกิจ

ทอมป์สัน (Tompson, 1973) ให้ข้อคิดว่า การศึกษาวิชาอาชีพในระดับมัธยมศึกษาเป็นเรื่องการเตรียมตัวของแต่ละบุคคลก่อนที่จะเริ่มทำงาน การสอนวิชาอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนด้านการอาชีพ ฝึกหาความชำนาญในงาน ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในอันที่จะทำงานเพื่อช่วยเหลือตนเอง

สรุปได้ว่า การจัดวิชาอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความสำคัญเพราะเป็นการเตรียมผู้เรียนให้เห็นคุณค่าของการทำงาน มีทัศนคติที่ดีต่องานอาชีพ มีคุณลักษณะอันจำเป็นต่อการทำงาน มีความรู้และทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพ อันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขจึงต้องมีการจัดการศึกษาเพื่อการทำงานและอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนสามารถออกไปประกอบอาชีพได้ และให้ตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การจัดการศึกษาให้เด็กได้สำรวจอาชีพ ฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ สร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานให้แก่เด็ก โดยให้เด็กเลือกตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ รวมทั้งร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น และจัดอาชีพให้สนองความต้องการของท้องถิ่นด้วย

ทิศทางในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพอิสระ และการมีรายได้ระหว่างเรียน

กรมสามัญศึกษาได้กำหนดจุดเน้น เรื่องการส่งเสริมนักเรียนให้ประกอบอาชีพและมีรายได้ระหว่างเรียน ข้อ 2 ระบุว่า "มุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถประกอบอาชีพมีรายได้ระหว่างเรียนตามสภาพ เวลา กำลัง และความสามารถ โดยผ่านกิจกรรมสหกรณ์ หรือการรวมกลุ่ม ประกอบอาชีพอิสระตามความเหมาะสม"

จากจุดเน้นของกรมสามัญศึกษาเอง ทำให้มีการส่งเสริมอาชีพอิสระขึ้น ดังความเห็นของนักวิชาการหลายท่านดังนี้

ซาใจ แสงศักดิ์ (2533) ให้ทัศนะว่า "แนวคิดเรื่องการประกอบอาชีพอิสระนี้ได้มีการนำมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในปี 2533 นี้ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ศึกษาวิจัยแล้วพบว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะวางแนวทางทำมาหากินให้เขาชนมมองเห็นช่องทางอาชีพของตนตั้งแต่ระยะต้น ซึ่งจะนำไปสู่การเตรียมตัวประกอบอาชีพอิสระในอนาคต"

โกวิท วรนิพนธ์ (2533) ได้กล่าวถึงอาชีพอิสระตอนหนึ่งว่า "การสอนวิชาอาชีพอิสระนั้น จะเป็นการปลูกฝังให้เด็กเป็นนายของตัวเอง ไม่ต้องเป็นลูกจ้าง แต่เป็นเจ้าของกิจการ เล็กบ้างใหญ่บ้างตามกำลัง ในการทำจริงควรรวมกันเป็นกลุ่มจะได้รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย ซึ่งวิธีการสอนวิชาอาชีพอิสระนั้น โรงเรียนจะต้องปล่อยให้เป็นกิจการของเด็กเอง โดยมีครูเป็นผู้

คอยดูแล แนะนำ ไม่ใช่เป็นธุรกิจของโรงเรียน ซึ่งจะทำให้เด็กไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ขาดความกระตือรือร้น และคิดไม่เป็นการทำมาหากินเป็นอย่างไร อย่างไรก็ตาม การสอนวิชาอาชีพเป็นส่วนเสริม ซึ่งแม้เด็กจะมุ่งเรียนต่อไปก็ไม่ถือเป็นเรื่องเสียหายกลับเป็นการปลูกฝังคุณธรรมให้มีความซื่อสัตย์ ซื่อ น อุดหนุน และหมั่นศึกษาหาความรู้”

ภาวิตา หาญวัฒนกุล (2533) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพอิสระเป็นกิจกรรมเสริมประสบการณ์นักเรียน ตรงกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาที่มุ่งหวังพัฒนาการจัดการศึกษาให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเขา ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นช่องทางการประกอบอาชีพอิสระ เป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งเสริมมาตรการป้องกันการว่างงาน การไม่มีงานทำ อีกทั้งเป็นการเสริมลักษณะนิสัยให้ทำงานด้วยกิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติจริง ให้โอกาสผู้เรียนพัฒนาทักษะการทำงาน คือสามารถพัฒนางานที่ตนเองทำ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

จากทัศนะของนักการศึกษาหลายท่านสรุปได้ว่า การสอนวิชาอาชีพอิสระในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะมุ่งเน้นให้เขาชนมมองเห็นช่องทางการประกอบอาชีพของตน เสริมสร้างลักษณะนิสัยในการทำงานด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งสามารถป้องกันการว่างงานได้ทางหนึ่ง

หลักการของอาชีพอิสระ

ความหมายของคำว่าอาชีพอิสระ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคำว่า "อาชีพอิสระ" หมายถึง งานที่ทำเป็นประจำเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง

วิชัย ราชบุรีศิริ (2526) ให้ความหมายของคำว่า "อาชีพอิสระ" หมายถึง งานอาชีพที่แต่ละคนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำมาหาเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องไปรับจ้างผู้อื่นเสมอไป หรือจะไปทำการรับจ้างงานก็สามารถทำได้ เช่น การทำขนม การวาดภาพ การทำเครื่องแกะสลัก การซ่อมวิทยุ โทรทัศน์ การทาสี เป็นต้น

นั่นคืออาชีพอิสระเป็นงานอาชีพที่ผู้ทำสามารถนำไปเลี้ยงชีพตนเองได้

หลักการของอาชีพอิสระ

ในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้กำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาอาชีพต่าง ๆ สำหรับวิชาอาชีพอิสระ เป็นเรื่องของการสอนวิชาอาชีพให้สามารถนำเอาวิชาเหล่านี้ไปเลี้ยงตนเองได้

การสอนวิชาอาชีพอิสระใด ๆ ก็ตาม ถ้าจะมุ่งให้บังเกิดผลอย่างจริงจังแล้ว จะต้องให้นักเรียนได้ฝึกหัดงานและเรียนรู้การประกอบอาชีพโดยตรง จากบิดามารดา ผู้ปกครอง และจากสถานประกอบการอาชีพอิสระนั้นจริง ๆ จึงจะเกิดทักษะ เจตคติ และนิสัยที่ดีในการดำเนินอาชีพนั้นได้ อาชีพอิสระจึงแตกต่างไปจากการสอนวิชาอาชีพประเภทรับจ้าง ซึ่งจะต้องฝึกหัดงานเพื่อจะไปเป็นลูกจ้าง จึงจะต้องทำงานให้นายจ้างเชื่อถือฝีมือในการทำงาน การผลิตลูกจ้างมากเกินไปความต้องการจึงมีปัญหาในการทำงาน การสอนนักเรียนส่วนใหญ่ให้ทำงานอาชีพอิสระได้จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้นอกจากจะสามารถจัดสอนวิชาอาชีพได้อย่างกว้างขวางแล้ว แม้ว่าจะไม่มีครู-อาจารย์วิชาอาชีพ โดยเฉพาะก็อาจจะใช้สถานประกอบการอาชีพอิสระ เป็นแหล่งสำหรับการฝึกหัดงานเพิ่มเติมก็ได้ (กรมสามัญศึกษา, 2532)

ความจำเป็นที่นักเรียนต้องหารายได้ระหว่างเรียน

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2532 ก) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่นักเรียนต้องมีรายได้ระหว่างเรียนดังนี้

1. เพื่อหารายได้เลี้ยงชีวิตโดยสุจริต
2. ช่วยเหลือฐานะของผู้ปกครอง
3. สนองการศึกษาเพื่อชีวิต
4. ปลุกฝังคุณธรรมในเรื่อง ซื่อสัตย์ ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน
5. ส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม การรวมกลุ่มประกอบอาชีพโดยผ่านกิจกรรมสหกรณ์
6. สิ่งสมประสงค์ด้านอาชีพโดยให้ความรู้ ทักษะที่เรียนมา เพื่อเป็นพื้นฐานใน

การประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษา

แนวคิดที่จะส่งเสริมการมีรายได้อะหว่างเรียน

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2532) ได้กล่าวถึงแนวทางที่จะส่งเสริมการมีรายได้อะหว่างเรียนว่ามีอยู่ 4 แนวทางคือ

1. เรียนแล้วทำให้มีผลกระทบส่งเสริมอาชีพหลักของผู้ปกครองให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น หรืออาชีพอื่นที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น
2. เรียนแล้วนำไปปฏิบัติที่บ้าน หรือร่วมกับเพื่อน ๆ ทำอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยใช้วัสดุท้องถิ่น หรือวัสดุเหลือใช้อื่น ๆ
3. เรียนแล้วนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ หรือนำไปทำเป็นงานในเวลาว่างได้
4. การฝึกทำงานโดยเรียนด้วยตนเองจนเกิดทักษะเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยหรือตามเอกสารต่าง ๆ ในอาชีพใดก็ได้

สรุปได้ว่า การให้นักเรียนมีรายได้อะหว่างเรียนนั้น เป็นการช่วยเหลือครอบครัวส่งนองการศึกษาเพื่อชีวิต และได้ฝึกประสบการณ์ในการทำงานเป็นกลุ่ม ส่วนแนวทางที่ส่งเสริมการหารายได้นั้น มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น และอาชีพของผู้ปกครอง

การจัดสภาพความพร้อมของโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพอิสระ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2532 ข) กล่าวถึงโรงเรียนที่จะพัฒนาอาชีพอิสระนั้นจะต้องเตรียมความพร้อมทุกด้านดังนี้

1. ด้านบุคลากร
  - 1.1 ผู้บริหารโรงเรียนยินดีให้การสนับสนุน
  - 1.2 มีที่ปรึกษาโครงการ/กิจกรรม/งาน เพื่อให้ความรู้หรือฝึกให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรง และสามารถปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดี เหมาะสมกับการประกอบอาชีพนั้น ๆ
  - 1.3 บุคลากรที่มีวุฒิตรงกับสายอาชีพ หรือมีประสบการณ์
  - 1.4 มีบุคลากรที่สามารถแนะนำ ให้ข้อมูล ข่าวสาร สารนิเทศ งานด้านอาชีพหลาย ๆ ทาง ทันเหตุการณ์สม่ำเสมอ
  - 1.5 มีบุคลากรหลายฝ่ายให้ความร่วมมือด้วยดี
2. ด้านสถานที่
  - 2.1 มีห้องฝึกปฏิบัติ หรือบริเวณสำหรับการฝึกปฏิบัติ

- 2.2 มีแหล่งชุมชนหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ
- 2.3 แหล่งจำหน่าย หรือตลาดมีความสะดวกในการนำสินค้าไปวาง
3. เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียน ตลอดจนทรัพยากรท้องถิ่น
  - 3.1 มีเครื่องมือ และอุปกรณ์เหมาะสมเพียงพอ
  - 3.2 มีวัสดุเพียงพอ
  - 3.3 มีสื่อเพื่อให้นักศึกษาหลายอาชีพ
  - 3.4 มีทรัพยากรที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น
4. สภาพการเรียนการสอน
  - 4.1 ส่งเสริมให้นักเรียนรวมกลุ่มกันสร้างงานอาชีพอิสระ เพื่อหารายได้ระหว่างเรียน
  - 4.2 จัดกลุ่มสนใจ เปิดโอกาสให้ปฏิบัติหลาย ๆ อาชีพ
  - 4.3 เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกันคิดริเริ่มสร้างสรรค์อาชีพอิสระหรือท้องถิ่น
  - 4.4 เปิดโอกาสให้ปฏิบัติจริง เช่น วางแผนกันจริง ๆ เป็นผู้ผลิตจริง ๆ
  - 4.5 อาชีพอิสระที่แนะนำให้นักเรียนหารายได้ระหว่างเรียน ควรมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในด้านรายได้ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในอันที่จะกระทำก้าวต่อไป กล่าวคือให้เห็นผลทันตาในระยะเริ่มต้น ในโอกาสหลังอาจต้องให้เรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหา เมื่อพบอุปสรรคต่าง ๆ หรือประสบการณ์ล้มลุกคลุกคลานบ้าง
  - 4.6 กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนจะช่วยให้ได้มากในการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ขายหรือนำผลผลิตของนักเรียนมาขาย
  - 4.7 นักเรียนได้รับการฝึกทักษะทางด้านธุรกิจตามสภาพความพร้อม และคุณลักษณะนิสัยที่ดีในการประกอบอาชีพ
  - 4.8 ฝึกให้นักเรียนรู้จักพัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้า โดยให้มีการประเมิน ปรับปรุงแก้ไข
5. ด้านอื่น ๆ
  - 5.1 ได้รับความร่วมมือ และแรงสนับสนุนจากผู้ปกครอง
  - 5.2 ได้รับความร่วมมือจากสถานประกอบการ หรือแหล่งชุมชนให้ศึกษา ดูงาน หรือเป็นวิทยากรให้

จากแนวคิดของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา สรุปได้ว่า ก่อนที่โรงเรียนจะเปิดสอนวิชาอาชีพอิสระ จะต้องเตรียมให้พร้อมทั้งทางด้านบุคลากร ด้านสถานที่ เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียน ตลอดจนจรรยาบรรณที่ท้องถิ่น มีการจัดสภาพการเรียนการสอน ให้นักเรียนรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพอิสระ และขอความร่วมมือกับแหล่งชุมชน

ซึ่ง โอลสัน (Olson, 1960) ได้ให้ข้อเสนอแนะวิธีการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนดังนี้

1. นำเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ จากภายนอกโรงเรียนมาให้ให้นักเรียนค้นคว้า
2. นำอุปกรณ์ต่าง ๆ จากชุมชนมาใช้ประกอบการเรียนการสอน
3. เชิญวิทยากรมาบรรยายที่โรงเรียน
4. สัมภาษณ์ผู้มีความรู้ในชุมชน
5. การพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่
6. การสำรวจแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในชุมชน
7. การตั้งค่ายพักแรม
8. การหาประสบการณ์จากการไปฝึกงาน

จะเห็นได้ว่าการจัดสอนอาชีพอิสระที่เป็นส่วนเสริมหลักสูตรจะบรรลุผลตามจุดเน้นของกรมสามัญศึกษาได้นั้น จำต้องมีโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระมารองรับ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานที่ถูกต้อง เกิดประสิทธิภาพ บรรลุจุดหมายในที่สุด

ตอนที่ 2 โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างของโรงเรียน
กรมสามัญศึกษา ประกอบด้วย

หลักการและเหตุผล

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาปัจจุบันมุ่งให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ ทั้งวิชาสามัญ และวิชาอาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้เป็นคนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนองการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทางด้านวิชาอาชีพที่จะให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ประสบการณ์จริงในงานอาชีพ มีทักษะการทำงานร่วม

กับผู้อื่น และมีทักษะการประกอบการเชิงธุรกิจ กรมสามัญศึกษาจึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระขึ้น เพราะโครงการดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจเรียนวิชาอาชีพมากขึ้น มีรายได้ระหว่างเรียน มีความมั่นใจในการสร้างงานอาชีพในท้องถิ่น ผู้เรียนและผู้ปกครองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษามากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจและสังคมดีขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสามัญและวิชาอาชีพได้สอดคล้องตามจุดประสงค์ของหลักสูตร
2. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนนำความรู้และทักษะที่ได้ศึกษามาไปสู่การปฏิบัติจริง โดยการรวมกลุ่มจัดทำโครงการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน และฝึกกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม ก่อให้เกิดความคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และมีคุณธรรม

หลักเกณฑ์ตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา

1. โรงเรียนตั้งคณะกรรมการขึ้นมาประมาณ 7 คน มีหัวหน้าสถานศึกษาเป็นประธานกรรมการ ทำหน้าที่ควบคุมการใช้จ่ายและดูแลรักษาเงิน รวมทั้งส่งเสริมและพิจารณาอนุมัติโครงการ กรรมการควรเป็นข้าราชการครูในโรงเรียน 3 คน และเป็นบุคคลภายนอกโรงเรียน 3 คนคือ นายธนาคารหรือผู้แทน นักธุรกิจ และผู้นำชุมชน
2. ให้นักเรียนของแต่ละโรงเรียนรวมกันเป็นกลุ่มตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป เสนอโครงการอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณาอนุมัติ และจัดสรรเงินตามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ ทั้งนี้ต้องให้นักเรียนใช้เงินที่นักเรียนแต่ละคนมีส่วนร่วม ลงทุนตามสามารถของแต่ละคนก่อน หากเหลืออย่างไรจึงให้นักเรียนเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาให้ยืมเงินจากทุนที่โรงเรียนมีอยู่ แต่ทั้งนี้ยืมได้ไม่เกินคนละ 500 บาท หากนักเรียนไม่รวมกลุ่มตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป จะไม่มีสิทธิได้รับการพิจารณาให้ยืมเงินทุน
3. ในการยืมเงินทุนให้มีข้อตกลงกำหนดเวลาชำระเงินหรือทยอยส่งคืนให้โรงเรียน เพื่อให้เป็นทุนส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนกลุ่มอื่นต่อไป
4. โรงเรียนจัดให้มีที่ปรึกษา ผู้ตรวจสอบบัญชี ผู้รู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ คุณลักษณะธรรมในการทำงาน การปฏิบัติงานตามโครงการ การทำงานอย่างมีระบบ การทำบัญชี การประชุมปรึกษาหารือ การบันทึกข้อตกลง และมีการปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น ๆ ของนักเรียน อาจทั้งครู-อาจารย์

หรือผู้ที่เห็นสมควรคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้

5. ให้โรงเรียนส่งโครงการที่คณะกรรมการอนุมัติ และรายงานผลตามโครงการให้จังหวัดเขตการศึกษา และกรมสามัญศึกษาทราบ เพื่อพิจารณาหาทางสนับสนุนและเผยแพร่ต่อไป ในกรณีที่นักเรียนนำเงินไปดำเนินการตามโครงการแล้วขาดทุน หรือไม่สามารถนำเงินที่ขมไปส่งคืนเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว ให้โรงเรียนเสนอขออนุมัติต่อคณะกรรมการ แล้วรายงานให้กรมสามัญศึกษาทราบ

6. ให้กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา และจังหวัด นิเทศ ติดตามผลให้การสนับสนุน การดำเนินงานตามโครงการ แล้วรายงานผลการดำเนินงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ (กรมสามัญศึกษา, 2533)

แนวปฏิบัติสำหรับโรงเรียนในโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

1. โรงเรียนแต่งตั้งกรรมการ
2. คณะกรรมการตามข้อ 1. ร่วมกันชี้แจงบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน
  - 2.1 หลักการของอาชีพอิสระ
  - 2.2 หลักการของการมีรายได้ระหว่างเรียน
  - 2.3 แนวปฏิบัติของนักเรียน
    - 2.3.1 นักเรียนรวมกลุ่มไม่น้อยกว่า 3 คน โดยมีครูที่ปรึกษาประจำกลุ่ม
    - 2.3.2 พิจารณาอาชีพที่จะทำให้เกิดรายได้ระหว่างเรียน
    - 2.3.3 เขียนโครงการอาชีพที่จะทำตามแบบที่กำหนด
    - 2.3.4 เสนอโครงการเพื่อขออนุมัติ
  - 2.4 แนวปฏิบัติการใช้เงินตามโครงการ
3. โรงเรียนกำหนดเวลาในการเสนอโครงการของนักเรียน และคณะกรรมการพิจารณาโครงการที่นักเรียนเสนออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
4. โรงเรียนแต่งตั้งครูรับผิดชอบนักเรียนและโครงการของนักเรียนที่ได้รับอนุมัติ
5. โรงเรียนส่งโครงการที่คณะกรรมการอนุมัติให้จังหวัด เขตการศึกษา และกรมสามัญศึกษา หน่วยงานละ 1 ชุด
6. นักเรียนดำเนินการตามโครงการ

7. โรงเรียนจัดให้มีการนิเทศ ติดตาม และสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการ นอกจากนั้นคณะกรรมการควรมีการติดตาม เชื่อม เชื้อนให้วิทยุกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ
8. ครูและนักเรียนแต่ละกลุ่มรายงานผลการดำเนินงานต่อกรรมการเดือนละ 1 ครั้ง
9. โรงเรียนรายงานผลการดำเนินงานเดือนละ 1 ครั้ง ส่งจังหวัด เขตการศึกษา และกรมสามัญศึกษา หน่วยงานละ 1 ชุด
10. โรงเรียนสรุปผลการดำเนินงานตามโครงการ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง ส่งจังหวัด เขตการศึกษา และกรมสามัญศึกษา หน่วยงานละ 1 ชุด (กรมสามัญศึกษา, 2532)

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ครู-อาจารย์ที่ปรึกษา

1. เป็นผู้วางแผนการดำเนินงานร่วมกับกลุ่มนักเรียน
2. ให้ข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับงานอาชีพในท้องถิ่นและอาชีพทั่ว ๆ ไป
3. ให้ความรู้ด้านความต้องการทางด้านอาชีพของท้องถิ่นและประเทศชาติ
4. ส่งเสริมนักเรียนให้เห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ
5. ให้ความรู้ในเรื่องกระบวนการผลิตการจำหน่าย และการบริโภค
6. ดำเนินงานด้านการจัดการ การตลาด เพื่อให้สินค้าที่ผลิตขึ้นจำหน่ายได้
7. จัดตั้งกรรมการถาวรเพื่อบริหารงานด้านการเงินให้ผลเพิ่มพูนขึ้น
8. ศึกษาความต้องการของตลาดแรงงานเพื่อการประกอบอาชีพ
9. ร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น
10. ติดต่อประสานงานกับศูนย์ข้อมูลและหน่วยงานต่าง ๆ

บทบาทหน้าที่ของนักเรียน

1. เป็นผู้ดำเนินการเอง โดยรวมเป็นกลุ่มตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป
2. วางแผนการดำเนินงานร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
3. แบ่งความรับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่ต่าง ๆ
4. ควบคุมการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน
5. วางแผนการดำเนินงานในรูปแบบสหกรณ์

รายละเอียดแนวปฏิบัติของโรงเรียนในโครงการ

1. โรงเรียนแต่งตั้งกรรมการ ประกอบด้วย

1.1	ผู้บริหารโรงเรียน	ประธาน
1.2	ข้าราชการครูในโรงเรียน	กรรมการ
1.3	ข้าราชการครูในโรงเรียน	กรรมการ
1.4	ผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอก	กรรมการ
1.5	ผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอก	กรรมการ
1.6	ผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอก	กรรมการ
1.7	ข้าราชการครูในโรงเรียน	กรรมการและเลขานุการ

(กรมสามัญศึกษา, 2532)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอก ได้แก่ นักการธนาคาร นักธุรกิจ ผู้นำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมเป็นกรรมการด้วยนั้น เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีประสบการณ์พอที่จะพิจารณาได้ว่าโครงการของนักเรียนมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด และเป็นการระดมทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้และประสบการณ์มาช่วยเหลือโรงเรียน สำหรับครู-อาจารย์ ซึ่งเป็นกรรมการตามโครงการนี้ขอให้พิจารณาด้านเวลาเรียน กำลังของนักเรียน อายุ ความสามารถ งานอาชีพ อิสระตามโครงการนี้จะต้องไม่ทำให้เสียผลการเรียน และต้องไม่เป็นกิจกรรมใหญ่โตหรือลงทุนมากจนก่อให้เกิดความกังวลใจแก่นักเรียน (กรมสามัญศึกษา, 2533)

2. คณะกรรมการตามข้อ 1. ร่วมกันชี้แจงบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

- 2.1 หลักการของอาชีพอิสระ
- 2.2 หลักการของการมีรายได้ระหว่างเรียน
- 2.3 แนวปฏิบัติของนักเรียน

2.3.1 ให้นักเรียนรวมกันเป็นกลุ่มไม่น้อยกว่า 3 คน โดยมีครูที่ปรึกษาประจำกลุ่ม เหตุที่ให้ทำงานเป็นกลุ่ม เป็นบริษัท เป็นชมรม ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ก็เพื่อแก้ปัญหาที่เราพูดกันว่า "เราทำงานเป็นกลุ่มไม่ค่อยเป็น ก็ฟ้าหรืองานที่ทำคนเดียว เช่น มวย เราเป็นแชมป์บนโลกหลายรุ่น แต่งานเป็นทีมเรามักสู้ต่างชาติไม่ได้" การทำงานเป็นกลุ่มจะช่วยให้เด็กเรารู้ตั้งแต่ยังเยาว์วัยว่า คนเรา เพื่อนรักของเรา ไม่ได้คิดหรือมองเห็นอะไรตรงกับเราทุกเรื่อง การที่จะทำงานร่วมกันได้ บางที่เราต้องยอมตามเพื่อน บางครั้งเพื่อนก็ยอมตามเรา และ

บางครั้งก็อาจต้องปรับให้ยอมรับกันได้ทุกฝ่าย อนึ่งการทำงานเป็นกลุ่มจะทำให้เกิดระบบการจัดการ ระบบการวางแผน ระบบการปรึกษาหารือ ระบบการประชุม ระบบการอภิปรายเสนอเหตุผล ข้อมูลเพื่อหาข้อยุติ และจะทำให้มีระบบการบันทึกช่วยความจำข้อตกลงต่าง ๆ ไม่เหมือนกับงานเดี่ยว ๆ คนเดียว ซึ่งคิดจะทำคิดจะเลิกเมื่อไรก็ได้ ไม่ต้องมีระบบ เราและหลักสูตรการศึกษาของเราต้องการให้เด็กของเรา มีระบบการทำงานและมีชีวิตที่มีระบบมากขึ้น มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อหมู่คณะ และสังคมมากขึ้น อันเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นกิจกรรมตามโครงการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน จึงเป็นการรวมกันทำงานเป็นกลุ่มเป็นระบบมาก (กรมสามัญศึกษา, 2533)

2.3.2 นิยามอาชีพที่จะทำให้เกิดรายได้ระหว่างเรียน การนิยามอาชีพที่จะทำแล้วเกิดรายได้ระหว่างเรียน ซึ่งมีแนวทางการนิยามดังนี้

2.3.2.1 อภิปรายในชั้นเรียน อภิปรายถึงอาชีพที่สามารถทำได้ในท้องถิ่น โดยอาศัยข้อมูลจากศูนย์ข้อมูลอาชีพของจังหวัดและโรงเรียน ในชั้นนี้ควรอภิปรายให้ได้ ชื่อโครงการอาชีพอิสระให้มากที่สุด โดยระบุชื่อให้ชัดเจน เช่น

- โครงการเลี้ยงไก่ตอน
- โครงการซ่อมรถจักรยาน
- โครงการเพาะเห็ดนางฟ้า
- โครงการปลูกผักบังเงิน
- โครงการทำรองเท้า รพช.
- โครงการทำปาที่ท้องโก๋

ฯลฯ

แล้วเรียงลำดับโครงการอาชีพที่ควรทำตามลำดับ

2.3.2.2 แบ่งกลุ่มนักเรียนศึกษาสภาพตลาด โดยให้นักเรียนศึกษา สสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ เพื่อดูข้อมูลความเป็นไปได้ของความต้องการของตลาด ราคาสูงต่ำ ราคาที่จะคงไว้ ปริมาณที่ตลาดต้องการเป็นการหาข้อมูลความจริงของสภาพปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคตเพื่อนำมาพิจารณาประกอบกับโครงการที่จะทำอาชีพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3.2.3 อภิปรายเพื่อคัดเลือกโครงการที่จะทำ โดยนักเรียนและครูที่ปรึกษานำเอาชื่อโครงการและข้อมูลที่ศึกษาเรื่องตลาดมาประกอบกันในการพิจารณาตัดสินใจที่จะทำอาชีพใดก่อน ทำอาชีพนั้นที่ใดจึงจะมีเปอร์เซ็นต์ประสบความสำเร็จสูง คำนึงค่ากับการเสียเวลา

และการลงทุน

2.3.2.4 สํารวจความพร้อมของตนเอง เมื่อได้ตัดสินใจเลือกอาชีพแล้ว ให้นักเรียนพิจารณาความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของนักเรียนเองว่าอาชีพที่จะดำเนินการนั้นนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถ หรือประสบการณ์มากน้อยพอที่จะดำเนินโครงการได้โดยตลอดหรือไม่ ถ้ายังไม่มั่นใจต้องหาความรู้และประสบการณ์จากแหล่งต่าง ๆ เพิ่มเติมอีก จึงลงมือดำเนินงาน

2.3.2.5 กำหนดเป้าหมายรายได้ จะต้องพิจารณาว่าอาชีพที่นักเรียนจะทำนั้นมีรายได้มากน้อยเพียงใด คำนึงกับเงินที่ลงไปหรือไม่ และจะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไรบ้าง โดยคิดค่าลงทุน และผลที่จะได้โดยละเอียด

2.3.2.6 นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนโครงการเสนอครูที่ปรึกษา เพื่อให้การรับรอง และนำเสนอกรรมการของโรงเรียนพิจารณาอนุมัติการดำเนินงาน ครูที่ปรึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะคอยดูแลในการเขียนโครงการและรับรองความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพนั้น ๆ

3. การเขียนโครงการอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน เป็นการวางพื้นฐานให้นักเรียนเข้าใจระบบการดำเนินงานของการลงทุนเพื่อประกอบอาชีพในทางธุรกิจ ทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ซึ่งผู้ดำเนินงานจะต้องเสนอโครงการให้ผู้มีอำนาจได้พิจารณาตรวจสอบเพื่อทำการอนุมัติ

แนวการดำเนินงานการเขียนโครงการ มีดังนี้

3.1 การเตรียมการ

- เตรียมแบบฟอร์มโครงการให้เพียงพอ
- เตรียมครู-อาจารย์ที่จะชี้แจง อธิบายแบบฟอร์มแต่ละหัวข้อพร้อมตัวอย่าง

ของโครงการ

3.2 การฝึกเขียน

- ครูที่ปรึกษาแนะนำการเขียนโครงการ แล้วให้นักเรียนฝึกปฏิบัติเขียน

โครงการ

- ครูที่ปรึกษาตรวจสอบแก้ไขการเขียนโครงการ

3.3 การเขียนโครงการเสนอ

- ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนโครงการอาชีพที่ตัดสินใจแล้วเสนอครูที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบ แก้ไข และรับรอง เสนอกรรมการของโรงเรียนพิจารณานุมัติ

- หัวข้อในแบบฟอร์มโครงการ ควรมีดังนี้

- 1) ชื่อโครงการ
- 2) หลักการและเหตุผล
- 3) วัตถุประสงค์
- 4) เป้าหมาย
- 5) ชื่อผู้ทำโครงการ
- 6) ระยะเวลา
- 7) สถานที่ทำโครงการ
- 8) การดำเนินงาน
- 9) งบประมาณ (การเงิน)
- 10) ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- 11) ชื่อผู้ให้ความรู้และคำปรึกษา
- 12) แผนที่แสดงสถานที่ตั้งประกอบอาชีพเพื่อหารายได้

แนวปฏิบัติการใช้เงิน

แนวปฏิบัติสำหรับโรงเรียน

1. การรับเงิน เมื่อโรงเรียนได้รับเงินจากโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระ ให้โรงเรียน ออกใบเสร็จรับเงินให้แก่หน่วยงานที่จ่ายเงิน โดยเขียนข้อความตามตัวอย่างที่กำหนดให้ และให้ บันทึกรายการรับเงินในสมุดเงินสด และทะเบียนคุมเงินนอกงบประมาณประเภท "เงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระ"

2. การเก็บรักษาเงิน ให้โรงเรียนนำเงินที่ได้รับไว้ตามข้อ 1. ฝากธนาคารพาณิชย์ ประเภทออมทรัพย์ โดยให้พิจารณาเลือกธนาคารที่เป็นรัฐวิสาหกิจเป็นลำดับแรก หากไม่มีธนาคาร ที่เป็นรัฐวิสาหกิจในบริเวณใกล้เคียง ให้เลือกธนาคารพาณิชย์ที่อยู่ใกล้ที่สุด

การเปิดบัญชีฝากกับธนาคาร

- ใช้ชื่อบัญชีว่า "เงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนโรงเรียน....."

- กำหนดผู้มีสิทธิถอนเงินจำนวน 3 คน จากคณะกรรมการ 7 คน โดยมีเงื่อนไขการสั่งจ่ายเงินในบัญชีฝากธนาคาร จำนวน 2 คน ใน 3 คน

3. การจ่ายเงิน เมื่อโครงการหารายได้ฯ ของกลุ่มนักเรียนได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการแล้วให้โรงเรียนพิจารณาว่าจะจ่ายเงินให้กลุ่มนักเรียนเต็มจำนวนที่โครงการหารายได้ฯ ได้รับอนุมัติหรือจะทยอยจ่ายตามที่กลุ่มนักเรียนขอเบิกมาแต่ละคราว สำหรับการจ่ายเงินและการบัญชีให้ปฏิบัติดังนี้

3.1 นักเรียนที่เป็นหัวหน้ากลุ่มลงชื่อรับเงินในใบสำคัญรับเงิน และให้ครูที่รับผิดชอบโครงการลงชื่อรับทราบด้วย

3.2 โรงเรียนบันทึกรายการจ่ายเงินในสมุดเงินสดและทะเบียนคุมเงินนอกงบประมาณประเภท "เงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระฯ" โดยใช้หลักฐานการอนุมัติโครงการหารายได้ฯ และใบสำคัญรับเงินตาม 3.1 เป็นหลักฐานการจ่าย

3.3 โรงเรียนบันทึกยอดเงินของแต่ละโครงการที่ได้รับอนุมัติใน "ทะเบียนย่อข้อความเงินทุนโครงการ....." เพื่อควบคุมการส่งคืนเงินทุนของแต่ละโครงการ

4. การรับคืนเงิน เมื่อได้รับเงินคืนจากโครงการหารายได้ฯ โครงการใดให้โรงเรียนดำเนินการดังนี้

- ออกใบเสร็จรับเงินให้โครงการนั้น

- บันทึกรายการรับเงินในสมุดเงินสด และทะเบียนคุมเงินนอกงบประมาณประเภท

"เงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระ"

- บันทึกรายการในทะเบียนย่อข้อความเงินทุนของโครงการหารายได้ฯ ที่ส่งเงินคืนเพื่อให้ทราบว่าโครงการยังคงค้างส่งคืนเงินอยู่เท่าใด

แนวปฏิบัติสำหรับกลุ่มนักเรียนผู้ดำเนินโครงการหารายได้และครูที่รับผิดชอบโครงการ

1. การเก็บรักษาเงิน เมื่อได้รับเงินจากโรงเรียนและหรือมีรายได้เกิดขึ้นให้หัวหน้ากลุ่มนักเรียนดำเนินการดังนี้

1.1 วงเงินที่ไม่เกิน 1,000 บาท ให้หัวหน้ากลุ่มนักเรียน นำฝากครูที่รับผิดชอบโครงการ

1.2 วงเงินส่วนที่เกินตาม 1.1 ให้นำฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์
การเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร

- ใช้ชื่อบัญชีว่า "โครงการ" ระบุชื่อโครงการหารายได้ของนักเรียน

- กำหนดผู้มีสิทธิถอนเงิน จำนวน 3 คน จากสมาชิกในกลุ่มโดยมีเงื่อนไข

ว่าการสั่งจ่ายเงินในบัญชีเงินฝากธนาคาร จำนวน 2 คน ใน 3 คน

2. การจ่ายเงิน การจ่ายเงินเพื่อดำเนินกิจการของโครงการหารายได้ ให้หัวหน้ากลุ่มเป็นผู้สั่งจ่ายเงิน โดยให้หัวหน้ากลุ่มและสมาชิกในกลุ่ม 1 คน ร่วมลงชื่อรับรองการจ่ายเงิน ในหลักฐานการจ่ายทุกฉบับ กรณีรายจ่ายนั้นผู้รับเงินไม่สามารถออกใบเสร็จรับเงินได้ ให้ใช้ใบรับรองการจ่ายเงินแทน

3. การขายสินค้า เมื่อมีการขายสินค้าหรือบริการที่เป็นกิจการของโครงการ ให้ผู้ขายบันทึกรายการขายและนำส่งเงินประจำวัน เมื่อสิ้นวันให้รวบรวมเงินส่งต่อหัวหน้ากลุ่มพร้อมใบขาย

ให้มีการประชุมกลุ่มเพื่อพิจารณาแบ่งคืนทุนให้แก่โรงเรียนตามโครงการหารายได้

4. การจัดทำบัญชี ให้สมาชิกที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่มจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของโครงการ โดยใช้หลักฐานการจ่ายเงินและการขายเป็นหลักฐานการบันทึกบัญชี

ให้หัวหน้ากลุ่มจัดทำรายงานเงินคงเหลือประจำวัน

5. การตรวจสอบบัญชี ให้ครูที่รับผิดชอบโครงการตรวจสอบบัญชีกับหลักฐานการรับจ่ายและรายงานเงินคงเหลือประจำวัน อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

6. การคืนทุน เมื่อมีรายได้เกิดขึ้นให้กลุ่มพิจารณาแบ่งคืนทุนแก่โรงเรียนโดยให้จ่ายคืนครบถ้วนเมื่อโครงการสิ้นสุด กรณีไม่สามารถจ่ายคืนได้ครบถ้วน ให้ครูที่รับผิดชอบโครงการรายงานเหตุผลต่อคณะกรรมการ

7. การรายงาน เมื่อสิ้นสุดโครงการหารายได้ ให้กลุ่มนักเรียนเจ้าของโครงการจัดทำรายงานผลการบริหารเงินทุนเสนอต่อคณะกรรมการ

การบันทึก การนิเทศ และการรายงาน

การบันทึกและการนิเทศ

การเก็บข้อมูล การติดตามเยี่ยมเยือน การสอบถามความก้าวหน้า และปัญหาในการดำเนินการแสดงออกให้ใช้ความใกล้ชิด เป็นการให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน สามารถทำให้งานบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ซึ่งกันและกันได้ กรรมการโครงการของโรงเรียน ครูที่ทำหน้าที่เป็นครูที่ปรึกษา คณะครูในโรงเรียน และผู้ปกครองมีบทบาทในการให้ขวัญและกำลังใจแก่นักเรียนเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะกลุ่มนักเรียนจะดำเนินงานอยู่ที่โรงเรียน ที่วัด ที่บ้าน ในตลาด หรือที่ใดก็ตาม บุคคลดังกล่าวต้องเสียสละให้ความใกล้ชิดแก่กลุ่มนักเรียนโดยทั่วถึงกัน ในระยะแรกของโครงการและระยะแรกของการดำเนินงานของนักเรียนจำเป็นต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เมื่อการดำเนินงานเริ่มเข้าสู่เข้ารอยแล้ว เพื่อให้เกิดระบบที่จริงจังให้โรงเรียนดำเนินการตามแนวความคิดดังนี้

1. กรรมการของโรงเรียน ให้มี
  - 1.1 สมุดบันทึกการประชุม สมุดบันทึกการนิเทศติดตาม
  - 1.2 ตารางแสดงโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อมีรายได้
  - 1.3 ปฏิทินการทำงาน ปฏิทินการนิเทศติดตาม
2. ครูผู้รับผิดชอบนักเรียนและโครงการนักเรียน ให้มี
  - 2.1 แฟ้มรวบรวมโครงการที่ได้รับการอนุมัติ
  - 2.2 สมุดบันทึกการประชุม สมุดการบันทึกการนิเทศติดตาม
  - 2.3 ตารางแสดงโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อมีรายได้ ที่รับผิดชอบ
  - 2.4 ปฏิทินการทำงาน ปฏิทินการนิเทศติดตาม
3. นักเรียนหรือกลุ่มนักเรียน ให้มี
  - 3.1 สมุดบันทึกการมาเยี่ยม และข้อเสนอแนะของผู้มาเยี่ยม
  - 3.2 สมุดบันทึกการปฏิบัติงานประจำวัน

การรายงาน

เพื่อให้เกิดการประสานกันระหว่างผู้ปฏิบัติกับผู้อยู่ให้ความช่วยเหลือ เรียกว่า เป็นการ
แก้ปัญหาาร่วมกัน ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน การรายงานให้กระทำกันเป็นขั้นตอนและต่อเนื่องดังนี้

สศจ

นักเรียน ---> ครูที่ปรึกษา ---> กรรมการของโรงเรียน ---> กรม -----> เจ้าของเงินบริจาค
เขตการศึกษา

1. นักเรียนรายงานครูผู้รับผิดชอบ

นักเรียนแต่ละกลุ่มรายงานครูที่ปรึกษาของกลุ่ม 2 ลักษณะคือ

1.1 รายงานการปฏิบัติงาน มีวิธีการดังนี้

- ก. รายงานด้วยวาจา
- ข. รายงานด้วยจดหมายเป็นสื่อ 2 ทาง
- ค. รายงานด้วยแบบรายงาน

1.2 รายงานสถานะการเงิน มีวิธีการดังนี้

- ก. ให้ทำบัญชีรับ-จ่ายรายวัน
- ข. งบบัญชี รับ-จ่าย เป็นรายสัปดาห์ รายปักษ์ หรือรายเดือน

การรายงานของนักเรียนให้อยู่ในดุลยพินิจของครู โดยให้คำนึงถึงลักษณะของอาชีพ
ที่นักเรียนปฏิบัติ และความคล่องตัวในการที่จะรับรู้ ติดตาม ควบคุม

2. ครูผู้รับผิดชอบรายงานคณะกรรมการของโรงเรียน

ครูสรุปรายงานของนักเรียนในกลุ่มที่ดูแล และรายงานคณะกรรมการของโรงเรียน
โดยผ่านกรรมการและเลขานุการโครงการโดยใช้แบบรายงาน พร้อมทั้งให้รายงานเป็นรายปักษ์
เพื่อเลขานุการคณะกรรมการจะได้ประมวลสรุปรายงานเสนอคณะกรรมการและหน่วยเหนือต่อไป

3. กรรมการของโรงเรียนรายงาน สศจ. เขตการศึกษา และกรมสามัญศึกษา

กรรมการของโรงเรียนสรุปผลดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพ
อิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนเป็น 2 ช่วงเวลา คือ

3.1 การรายงานประจำเดือน รายงานเมื่อสิ้นเดือนทุกเดือน

3.2 การรายงานประจำภาคเรียน รายงานเมื่อสิ้นภาคเรียนโดยส่งรายงานไป

ยัง สศจ. เขตการศึกษา และกรมสามัญศึกษา หน่วยงานละ 1 ชุด (กรมสามัญศึกษา, 2532)

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สงบบ ลักษณ์ะ (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพภาพของการจัดแผนการเรียนวิชาอาชีพ และการใช้แหล่งวิทยาการและสถานประกอบการตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521" พบว่าด้านการจัดให้นักเรียนไปฝึกงานอาชีพในสถานฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียน ร้อยละ 23.06 ร้อยละ 54.52 ใช้การฝึกอาชีพกับผู้ปกครองนักเรียนเอง ปัญหาที่พบคือ จากการไปฝึกนอกโรงเรียนคือผู้ปกครองและนักเรียนขาดสถานที่ เครื่องมือ และวัสดุที่ใช้ในการสอน นักเรียนต้องการเรียนแต่วิชาการ เพราะมุ่งแต่ศึกษาต่อ ไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของการฝึกอาชีพดีพอ จึงไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร สถานที่ฝึกงานยังรับนักเรียนได้จำกัด ไม่มีเวลาที่สอนหรือดูแลนักเรียน นักเรียนและครูนิเทศขาดความสะดวกในการไปใช้สถานที่ฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียน เนื่องจากไม่มีค่าใช้จ่ายในการฝึก และการนิเทศมีปัญหา การจัดการการสอน ระยะเวลาฝึกสั้นเกินไป ไม่ต่อเนื่องทำให้ได้ผลไม่สมบูรณ์ นักเรียนไม่เกิดทักษะเพียงพอในอาชีพนั้น

อุษา เหมตะศิลป์ (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในการส่งนักเรียนออกไปฝึกงานนอกสถานที่ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521" พบว่า หมวดอาชีพที่โรงเรียนเปิดสอนคือ วิชาชีพในหมวดวิชาเกษตรกรรม คหกรรม ช่างอุตสาหกรรม ไม่มีโรงเรียนที่ส่งนักเรียนไปศึกษาหาความรู้ในแหล่งวิทยาการสถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระเลย ปัญหาการสอนวิชาอาชีพนี้นี้ ขาดสถานที่ฝึกงาน ขาดวัสดุ อุปกรณ์ ขาดครูผู้สอนวิชาอาชีพ ส่วนสาเหตุที่ไม่ส่งนักเรียนออกฝึกงานนอกสถานที่เพราะเห็นว่าสถานประกอบอาชีพไม่มีปริมาณงานมากพอที่จะส่งนักเรียนไปฝึกงาน จังหวัดไม่ประกาศรายชื่อแหล่งวิทยาการสถานประกอบการ สถานที่ฝึกงานอาชีพอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนมาก มีปัญหาค่าใช้จ่ายของครูนิเทศ ขาดกำลังครูที่จะออกไปนิเทศ

เจษฎา แซ่มประเสริฐ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "แนวทางการจัดการศึกษาอาชีพอิสระในโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับตำบล" พบว่า การจัดการศึกษาอาชีพอิสระในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีปัญหาหลายประการ ได้แก่ การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ แหล่งค้นคว้า คู่มือครู ขาดแคลนยานพาหนะ และค่าใช้จ่ายในการนิเทศนักเรียน แต่อย่างไรก็ตาม การเรียนวิชาชีพ นักเรียนมีความเห็นว่ามีประโยชน์ นำไปช่วยผู้ปกครองได้ ผู้ปกครองให้ความสนใจให้บุตรหลานเรียนวิชาชีพ แต่การประกอบอาชีพในชุมชนก็มีปัญหาเรื่องเงินทุน วัตถุดิบในการผลิต ราคาผลผลิต และการขาดแคลนคนช่วยงาน

กิติยา คาระสวัสดิ์ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้หลักสูตรวิชาอาชีพเพิ่มเติมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่เป้าหมายเพื่อพัฒนาชนบทภาคเหนือ" พบว่า โรงเรียนจัดแผนการเรียนโดยพิจารณาทรัพยากรที่มีอยู่ และให้สอดคล้องกับสภาพและเศรษฐกิจของท้องถิ่น เอกสารประกอบหลักสูตรใช้แบบการสอบมากที่สุด สื่อการเรียนการสอนใช้วัตถุอุปกรณ์ของจริง การจัดกิจกรรมครุภัณฑ์ถึงการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้วิธีการแบบสาธิต การประเมินผล ให้ความสำคัญกับเจตคติและนิสัยในการทำงานมากที่สุด

ปัญหาหนึ่งคือ ครูผู้สอนวิชาอาชีพไม่เพียงพอ ต้องรับผิดชอบงานอื่น ครูแนะแนวไม่พอ ชาวบ้านต้องการให้นักเรียนเรียนเพื่อรับราชการมากกว่าเป็นเกษตรกร หรือประกอบอาชีพอิสระ เอกสารประกอบหลักสูตรและสื่อไม่เพียงพอ ขาดงบประมาณในการเดินทางไปนิเทศนักเรียนที่ฝึกงานเพิ่มเติม สถานฝึกงานอาชีพนี้อยู่ไม่เหมาะที่จะใช้ฝึกงานอาชีพ และวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกงานมีไม่เพียงพอ

นิรมล ธรรมอำนาญสุข (2530) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี" พบว่า การดำเนินการเปิดสอนวิชาอาชีพในโรงเรียนพิจารณาจากความพร้อมของบุคลากรและความสนใจของนักเรียน มีนโยบายสนับสนุนการเปิดสอนหมวดเกษตรกรรม คหกรรม ธุรกิจ และช่างอุตสาหกรรม เกณฑ์ในการเปิดพิจารณาจากความพร้อมของบุคลากร ความพอเพียงของวัสดุอุปกรณ์ มีการแนะแนวนักเรียนโดยป้าสนิท ปฐมนิเทศ การทำแบบสำรวจตนเองเกี่ยวกับอาชีพ การจัดการเรียนการสอน ครูมีการจัดทำแผนการสอน ใบงาน ใบความรู้ เตรียมการสอน มีการใช้สื่อบางครั้ง ประเมินผลงานภาคปฏิบัติ สถานที่ใช้สอนและฝึกงานอยู่ภายในโรงเรียน ด้านปัญหาพบว่า การเปิดสอนวิชาอาชีพไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น บุคลากรด้านการแนะแนวบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจในการแนะแนว ความรู้พื้นฐานของนักเรียนแตกต่างกัน วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ สถานที่ใช้สอนและฝึกงานคับแคบ

สุวรรณา ดอนขวา (2532) ได้ทำวิจัยเรื่องการดำเนินงานเกี่ยวกับการฝึกงานอาชีพนักเรียน นักศึกษา ในสถานประกอบการของสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพการดำเนินงานในการฝึกงานอาชีพของสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ดำเนินงานในรูปกรรมการและไม่ใช้รูปแบบกรรมการ ในรูปแบบที่ดำเนินงานในรูปคณะกรรมการนี้มีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นที่ปรึกษา ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักศึกษาเป็นประธานกรรมการ และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการเป็นผู้ประสานงาน ส่วนสถานศึกษาที่ไม่ได้

ดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการจะมีหัวหน้างานและแนวอาชีพ และจัดหางานดำเนินการร่วมกับคณะ
วิชา โดยมีผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการเป็นที่ปรึกษาและประสานงาน ส่วนสภาพปัญหาในการ
ดำเนินงานฝึกอาชีพของสถานศึกษาทั้ง 2 รูปแบบ มีปัญหาเกี่ยวกับความไม่พร้อมในเรื่องยานพาหนะ
จัดส่งนักศึกษาฝึกงาน อาจารย์นิเทศก์มีงานที่ต้องรับผิดชอบมาก ไม่มีเวลาเตรียมการ ขาดการ
ประชาสัมพันธ์ภายในสถานศึกษา นักศึกษาขาดความพร้อมและไม่ให้ความร่วมมือ ขาดเกณฑ์
มาตรฐานในการประเมินผลงานภาคปฏิบัติ ขาดความร่วมมือและความกระตือรือร้นจากบุคลากรที่
เกี่ยวข้อง การสนับสนุนเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจยังไม่เพียงพอ การกำหนดนโยบายขาด
หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการที่ถูกต้อง บุคลากรไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน

จุฑารัตน์ ตั้งสุวรรณพานิช (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานของ
โรงเรียนมัธยมศึกษา ตามโครงการการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
เพื่อประกอบอาชีพอิสระ พบว่า ด้านการเตรียมการมีการจัดตั้งคณะกรรมการปฏิบัติการ มีการ
ประชาสัมพันธ์โครงการให้นักเรียนเข้าใจสิทธิและประโยชน์การเข้าร่วมโครงการ วิธีการเขียน
โครงการ การขออนุมัติโครงการการให้ข้อมูลอาชีพแก่นักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำปรึกษา
เรื่องการเขียนโครงการ ส่วนนักเรียนต้องสำรวจความพร้อมในการประกอบอาชีพของตน พร้อม
ทั้งทำปฏิทินปฏิบัติการ ด้านการดำเนินงานมีการจัดแผนการเรียนอาชีพอิสระ ให้เป็นไปตาม
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 มีการส่งเสริมการประกอบอาชีพโดยการจัด
บริการวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และเชิญวิทยากรนำไปศึกษาดูงานทั้งภายใน-ภายนอกท้องถิ่น
นักเรียนต้องเขียนโครงการปฏิบัติงานอาชีพ โดยศึกษาข้อมูลอาชีพ ดำเนินงานภาคปฏิบัติ โดยมี
อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ประเมินผลโครงการ ส่วนปัญหาที่พบคือคณะกรรมการขาดความพร้อม
ความร่วมมือ ความกระตือรือร้นในการทำงาน ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนยังขาดความรู้ความ
เข้าใจในเรื่องวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ และประโยชน์จากการเรียนอาชีพอิสระ
โครงการไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เนื่องจากค่านิยมของผู้ปกครองนักเรียนคิดว่ารับราชการ
ดีกว่า ทำให้นักเรียนขาดความมั่นใจในตนเอง กลัวว่าจะไม่สามารถศึกษาต่อหลังจากจบชั้นมัธยม
ศึกษาแล้ว และไม่สามารถดำเนินกิจการของตนเองได้

จากหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงาน
ตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยม
ศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ภาคใต้ ว่ามีการดำเนินงานอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง เพื่อ
นำมาปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายต่อไป